

FILOZÓFIA MINT BÜNTÁRS?

LACZKÓ SÁNDOR - DÉKÁNY ANDRÁS

Van-e a filozófiának mondanivalója a bűnről? Egyáltalán filozófiai téma lehet-e a bűn, avagy sokkal inkább a társtudományok (teológia, jogtudomány, pszichológia, stb.) tárgykörébe tartozna? Az eredendően a szakrális/morális szférához kötődő bűnnek milyen fogalmi relevanciája van/lehet ma? Nem állíthatjuk, hogy a bűn problémája jelenleg a filozófia érdeklődésének homlokterében állna, ugyanakkor azt sem, hogy marginális lenne. Talán éppen a probléma mibenlétének filozófiai értelemben vett megválaszolatlansága, megválaszolhatatlansága teszi a kérdést szinte a kezdetektől a bölcséleti gondolkodás tárgyává? Ugyanakkor a filozófia mintha folyton feszengett volna akkor, amikor a bűnről igyekezett valamit mondani, s a szakralitás, a pszichikum, illetve a jog szférájába utalta a kérdést, vagy éppenséggel az individuális létezés módhoz illesztette.

Gondolkodni a bűnről maga is a bűn terrénumába való belépés lenne? A bűn racionalizálása, a szakrális szféra elhagyása a bűnös-lét kiterjesztését vagy leszűkítését jelenti-e? Bűnösnek lenni – praxis? A bűnről gondolkodni: pusztán teória a praxisról, vagy több annál? Egyáltalán van olyan, hogy bűn? Vagy Ádám bűne mindannyiúnkra átöröklődött? Az eltérő nézőpontok folytán tisztáza fogalmi definíciót nem várhatunk a filozófiától, önnön természetéből adódóan inkább elbizonytalanít bennünket. S ha már elbizonytalanít, nem pedig felold, akkor a filozófia pusztán büntárs lenne?

S vajon miért nem tudunk a bűnről úgy értekezni, hogy közben ne hozzuk játékba az erényekről, a jóról, a rosszról, a gonoszról, a megbocsátásról, a szorongásról, a vágyról, az akaratról stb. meglévő ismereteinket, illetve mind ezen fogalmakat? Az emberi létezés mód sokarcúsága nem tenné lehetővé számunkra, hogy a bűnről mint önmagában vett, önmagában (meg)álló fogalomról/dologról beszéljünk? Mindez mintha viszonyrendszert sejtetne, attól függően, hogy a felsőbb parancsok, vagy a profán közösségi játékszabályok, avagy az individualitás szférájából indulunk ki, ahogyan arra a bűnhődés, büntetés és büntudat közötti fogalmi különbségek is utalnak? Bűn az, ami a szakrális tilalmak ellen tétetik, avagy bűn az, amit egy profán közösség törvényileg büntetni rendel, netán bűn az, amit az individuum annak érez? Már eme kérdésekkel jelzett kezdőlépések eltérő volta meghatározná az elemzések irányultságát és relevanciáját?

A bűnről beszélve éles kontúrokkal vetődik fel az individuum/kollektívum problémája. A tilalom, amelyhez a bűn fenomenje kötődik, a szakrális szférából származik ugyan, mára azonban teljességgel profanizálódott és individualizálódott volna? A bűnhöz való viszonyunk, függetlenül attól, hogy szakrális/

vallási, világi/jogi vagy individuális/etikai megközelítést teszünk magunkévá – strukturálja, szervezi és behatárolja életünket?

Kérdések hosszú sora, amelyeket – valljuk meg – nem sikerült, nem sikerülhetett kielégítően megválaszolni kötetünkben. A *Lábjegyzetek Platónhoz: A bűn* című konferencia szervezőiként, a kötet szerkesztőiként nem is volt, nem is lehetett ez a célunk. Mindössze „lábjegyzeteket” kívántunk fűzni a meg lehetőségen régi keltezésű problémához.

Jelen kötet a Magyar Filozófiai Társaság és az SZTE BTK Filozófia Tanszéke szervezésében Szegeden, 2004. május 13-14-én megtartott, *Lábjegyzetek Platónhoz: A bűn* című tanévzáró konferencián elhangzott 44 előadás szerkesztett anyagát tartalmazza. A konferenciára a hazai „filozófus céh” legkülönbözőbb műhelyeiből érkeztek előadók, megvilágítva a bűn problémájának szakrális/teológiai, filozófiatörténeti/etikai, irodalmi/művészeti, jogi/politikai, illetve alkalmazott-filozófiai vetületeit. A konferencia- és könyvsorozat Whiteheadtől kölcsönzött címe is a kutatások minden irányban, minden korra és területre történő kiterjesztésére ösztönzött bennünket.

Lábjegyzetek Platónhoz sorozatcímen harmadik alkalommal került sor tanévzáró konferenciára Szegeden. 2002-ben és 2003-ban *A szeretet*, illetve *Az erény* volt a konferenciasorozat kiválasztott témája. *A szeretet* alcímű konferencia előadásai nem jelentek meg nyomtatásban, míg *Az erény* anyaga képezte a *Lábjegyzetek Platónhoz* című könyvsorozatban első kötetét. Bár *A bűn* alcímű 2004-es rendezvény volt a konferenciasorozat harmadik állomása, az ott elhangzott előadások anyagát a könyvsorozat 2-3. köteteként jelentetjük meg, s ezzel mintegy szinkronba hozzuk a konferencia- és könyvsorozat sorszámozását. Ennek megfelelően a konferenciasorozat 4. rendezvénye (2005. májusában, a kiválasztott téma: *A barátság*) egyben a könyvsorozat 4. kötete is lesz.

Tekintettel a bűn témájára, nagy örömünkre lehetőségünk nyílt a Szegedi „Csillag” Börtön és Fegyház épületében megtartani a konferencia első (fél) napjának előadásait. Mindezt köszönettel tartozunk a börtön parancsnokának. Sejtésünk – miszerint olyan közegben, amely intézményesült formában kötődik a bűn fenoménjéhez, „ahol a bűn elnyeri méltó büntetését”, másként szólalnak meg az előadók, vagyis a hely szelleme nagyban befolyásolja a gondolatok artikulációját – beigazolódott.

A kötet szerkesztése során eltértünk az előadások elhangzásának sorrendjétől, s egyfajta tematikus és időrendi elrendezést eszközöltünk.¹ Megköszönve a konferencia előadóinak, (a kötet szerzőinek) munkáját, abban a reményben tesszük közzé a bűnről szóló könyvünket, hogy „lábjegyzeteink” számot tarthatnak az olvasók érdeklődésére.

¹ A szövegek jegyzetanyagát egységesítve lábjegyzetként helyeztük el. Az idegen szavakat kurziváltuk. A görög és héber szavakat fonetikus átírásban hozzuk. A hosszabb görög idézetek átírása a *Chicago Manual of Style* alapján készült.